

ВІДГУК ОПОНЕНТА

доктора юридичних наук, професора Миколенка Олександра Івановича

на дисертацію Яромія Івана Васильовича

на тему «Формування та забезпечення реалізації державної митної політики у сучасних умовах», подану на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Актуальність теми дисертації. Державна митна політика є фундаментальним інструментом державного управління, що відіграє вирішальну роль у забезпеченні економічної безпеки, наповненні державного бюджету та сприянні міжнародній торгівлі. Однак її ефективність безпосередньо залежить від системності процесів формування та забезпечення реалізації, що вимагає не лише розробки стратегічних цілей, а і створення дієвих механізмів їх впровадження, що враховують як внутрішні, так і зовнішні чинники. В умовах посилення глобалізації та євроінтеграційних прагнень України необхідність розробки чіткої та гнучкої моделі державної митної політики стає першочерговим завданням, що зумовлює її виключну актуальність як об'єкта наукового дослідження.

Особливі виклики, що стоять перед процесами формування та реалізації державної митної політики, набули безпрецедентної гостроти в умовах повномасштабної військової агресії, що спричинила суттєві зміни у зовнішньоекономічних зв'язках, логістичних маршрутах та структурі товарообігу, вимагаючи негайного переосмислення наявних підходів. Процес формування державної митної політики за таких умов повинен враховувати не лише економічні, а й безпекові фактори, спрямовані на запобігання нелегальному переміщенню товарів військового призначення, боротьбу з контрабандою, порушенням митних правил та підтримку критичного імпорту. В процесі реалізації державної митної політики митні органи зіштовхнулись із низкою проблем, пов'язаних із безпекою персоналу,

ураженням митної інфраструктури та необхідністю швидкого адаптування митних процедур до нових реалій, що зробило її ефективність визначальною для національної стійкості.

Незважаючи на критичне значення державної митної політики, її реалізація в Україні стикається з низкою глибоких системних проблем. Інституційна спроможність митних органів залишається вразливою до корупційних ризиків, що підриває довіру та дискредитує державу. Недостатнє матеріально-технічне забезпечення і плінність кадрів перешкоджають виконанню функцій на належному рівні, а постійні зміни у законодавстві та управлінській структурі створюють нестабільне правове поле, що ускладнює діяльність як митних органів, так і суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Зазначені проблеми є наслідком не тільки військових викликів, а й сталих недоліків у процесах формування та управління, які потребують системного аналізу та вдосконалення.

Таким чином, актуальність цього дисертаційного дослідження зумовлена необхідністю наукового осмислення процесу формування та забезпечення реалізації державної митної політики в умовах безпрецедентних викликів. Дослідження має на меті виявити ключові проблеми та тенденції, що впливають на ефективність її формування та реалізації, а також запропонувати шляхи їх вирішення, що дозволить розробити науково обґрунтовані рекомендації щодо вдосконалення механізмів митного регулювання, які сприятимуть посиленню економічної безпеки держави, відновленню її економіки та успішній інтеграції до світової економічної системи, зокрема в контексті євроінтеграційних прагнень.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у докторській дисертації, їх достовірність. Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертаційному дослідженні, є цілком обґрунтованими та не викликають жодних сумнівів щодо їх достовірності. Їх надійність забезпечується низкою важливих чинників. Передусім автором використано комплексну методологічну базу,

що охоплює як загальнонаукові, так і спеціально-правові методи, зокрема діалектичний, історико-правовий, порівняльно-правовий і системно-структурний. Застосування такої методології дало змогу глибоко, всебічно та з різних аспектів проаналізувати проблеми формування і реалізації державної митної політики. Крім того, дослідження спирається на ґрунтовну емпіричну основу, сформовану на базі аналізу офіційних статистичних та аналітичних матеріалів, а також судових рішень. Це гарантує, що всі теоретичні положення підкріплені фактичними даними та відображають актуальну правозастосовну практику. Важливим є й те, що автор опрацював широкий спектр джерел — від праць провідних вітчизняних і зарубіжних науковців до чинних нормативно-правових актів і міжнародних документів, що свідчить про глибоке знання тематики та врахування передових світових підходів. Крім того, чітка логічна побудова та послідовність викладу матеріалу забезпечують внутрішню узгодженість дослідження: кожен зроблений висновок і сформульована рекомендація є закономірним підсумком проведеного аналізу. Таким чином, отримані наукові результати не є випадковими, а становлять собою результат цілеспрямованої, послідовної та ретельно виконаної наукової роботи.

Новизна і загальнонаціональне значення одержаних результатів. Дисертація є першим в українській адміністративно-правовій науці комплексним дослідженням цілісного комплексу формування та забезпечення реалізації державної митної політики у сучасних умовах. У результаті дослідження низку нових наукових положень, теоретико-прикладних рекомендацій і висновків, які обґрунтовують шляхи удосконалення державної митної політики, а також можуть слугувати основою для подальших наукових розробок у цій сфері. Слід відзначити окремі з них, зокрема автором вперше запропоновано під терміном «інституційна спроможність митних органів» розглядати комплексну характеристику, що відображає здатність митних органів ефективно виконувати свої функції та досягати поставлених цілей у сфері митної

справи, ключовими елементами якої є: 1) організаційну структуру; 2) кадровий потенціал; 3) матеріально-технічне забезпечення; 4) інформаційні системи; 5) нормативно-правову базу; 6) процедури; 7) механізми взаємодії з іншими державними органами, суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та міжнародними партнерами. Автором вперше обґрунтовано, що ключові характеристики сучасної моделі митниці включають: 1) цифровізацію та автоматизацію; 2) управління ризиками шляхом переходу від тотального контролю до вибіркового, заснованого на аналізі ризиків для зосередження ресурсів на високоризикових операціях; 3) спрощення та гармонізація митних процедур для зменшення часу та витрат на оформлення товарів; 4) прозорість та доброчесність; 5) збереження ключової ролі митниці у забезпеченні національної безпеки, боротьбі з контрабандою, порушенням митних правил, тероризмом, відмиванням коштів, захисті інтелектуальної власності, навколишнього середовища та здоров'я громадян; 6) активна взаємодія з митними службами інших країн, обмін інформацією, спільні операції та гармонізація процедур для ефективного управління транскордонними потоками товарів; 7) розвиток партнерських відносин із суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, надання консультацій, оперативне вирішення проблем та зворотний зв'язок для постійного вдосконалення сервісів; 8) високий рівень кваліфікації, компетентності та етичної поведінки працівників митних органів.

У роботі автор удосконалив обґрунтування положення, що реалізація заходів, спрямованих на вдосконалення та посилення фіскальної функції державної митної політики дозволить не лише підвищити ефективність збору митних платежів та спростити процедури для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, а і сприятиме гармонізації українського митного законодавства з європейськими стандартами. Окрім цього, знайшли свого розвитку положення щодо переваг адаптації моделі Ради громадського контролю Національного антикорупційного бюро України з акцентуванням уваги на відкритому та прозорому конкурсі шляхом рейтингового інтернет-

голосування, що забезпечує високий рівень легітимності та незалежності членів Ради громадського контролю при Державній митній службі України.

Набули подальшого розвитку ідеї щодо внесення низки змін до чинних нормативно-правових актів, положеннями яких врегульовано державну митну політику та прийняття нових, що проявилось у формуванні конкретних законодавчих пропозицій, спрямованих на вдосконалення її формування та забезпечення реалізації.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони становлять науково-теоретичний і практичний інтерес та можуть бути використані в таких напрямках:

- *науково-дослідній сфері* – як основа для подальших наукових досліджень проблемних питань щодо формування та забезпечення реалізації державної митної політики у сучасних умовах;
- *правотворчості* – для підготовки пропозицій щодо вдосконалення законодавства, яким урегульовано питання формування та забезпечення реалізації державної митної політики у сучасних умовах;
- *правозастосовній діяльності* – з метою трансформації державної митної політики;
- *навчальному процесі* – під час викладання студентам закладів вищої освіти дисциплін «Митне право», «Адміністративне право», «Трудове право» у підготовці підрозділів підручників і навчальних посібників із відповідного навчального курсу, а також статей та наукових повідомлень.

Повнота викладення основних результатів дисертації в опублікованих наукових працях, зарахованих за темою дисертації. Основні наукові положення роботи, висновки та результати знайшли відображення у 32 наукових працях, з яких: 18 статей опубліковані у вітчизняних виданнях, що визнані як фахові з юридичних наук, 3 статті у закордонних виданнях, що індексуються в наукометричних базах Web of Science та Scopus, та 11 тезах доповідей на науково-практичних конференціях, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації.

Аналіз друкованих наукових праць автора засвідчує, що основні результати дисертаційного дослідження знайшли повне та всебічне відображення у його науковому доробку й пройшли апробацію під час виступів на ряді наукових конференцій. Опубліковані матеріали представлено як у закордонних наукових виданнях, включених до провідних наукометричних баз, так і у наукових фахових журналах, що входять до затвердженого офіційного переліку.

Оцінка змісту дисертації та її оформлення. Структура дисертаційного дослідження вибудована на основі комплексного підходу до дослідження. засад формування та забезпечення реалізації державної митної політики у сучасних умовах. Усі розділи роботи об'єднані єдиною науковою метою та логічно взаємопов'язані між собою, а зміст кожного з них відповідає поставленим завданням і розкриває об'єкт та предмет дослідження. Обрана тема є надзвичайно актуальною, що зумовлено низкою сучасних викликів. Зокрема, повномасштабна війна істотно трансформувала логістичні ланцюги та висунула потребу у впровадженні оперативних і спрощених митних процедур. Водночас стратегічний курс України на європейську інтеграцію потребує гармонізації національного законодавства з правовими нормами та стандартами Європейського Союзу, що робить проведене дослідження своєчасним і значущим як у науковому, так і у практичному вимірі.

Слушними видаються висновки автора що сучасну модель митниці України впливають чинники: 1) триваюча повномасштабна війна значно змінила логістичні ланцюги та акцентувала увагу на потребі у швидких та безпечних митних процедурах, особливо для критичного імпорту та гуманітарних вантажів; 2) прагнення України до вступу в Європейський Союз вимагає гармонізації національного митного законодавства та практик з нормами ЄС, що є однією з ключових вимог; 3) цифровізація та впровадження інноваційних технологій, таких як електронне декларування та системи управління ризиками, набули особливого значення для підвищення ефективності та боротьби з контрабандою.

Заслуговує на увагу висновок автора про те, що безпекові питання та вибір на євроінтеграцію є основою подальшого удосконалення процесів формування та забезпечення реалізації митної політики. У цьому контексті автором виявлено напрями удосконалення митного законодавства, яким впорядковано митну політику в частині положень законодавства Європейського Союзу та запропоновано сформувати спеціальний консультативний орган, який відповідатиме за поетапне впровадження європейських стандартів митної справи в митне законодавство.

Автором доведено, що такі фактори як нелегальна торгівля, транскордонна злочинність та кіберзагрози вимагають постійної адаптації та вдосконалення методів формування митної політики для ефективної боротьби з ними. Наголошується на необхідності системної координації між державними органами та активної взаємодії з усіма зацікавленими сторонами. Систематизовано методи формування державної митної політики:

- 1) за характером впливу на економіку та суспільство на: а) прями; б) непрямі;
- 2) за інституційним критерієм в залежності від суб'єкта формування: а) законодавчі; б) виконавчі; в) міжнародні; г) суспільні;
- 3) за змістом та спрямованістю: а) фінансові; б) регулятивні; в) контрольні; г) стимулюючі;
- 4) за методологією прийняття рішень: а) експертні; б) аналітичні; в) ітеративні; г) методи бенчмаркінгу.

Автором зазначено, що інформаційні системи та технології відіграють важливу роль у формуванні інституційної спроможності митних органів, забезпечуючи ефективність, прозорість та безпеку митної справи. Обґрунтовано, що нормативно-правове забезпечення є фундаментальною складовою інституційної спроможності митних органів, адже воно формує правове поле, в межах якого здійснюється діяльність в митній сфері. Окрему увагу автором приділено матеріально-технічному забезпеченню як важливому структурному елементу інституційної спроможності митних органів.

Слід відзначити, що робота має логічну та послідовну структуру, що відображено у її змісті. Оформлення дисертації відповідає усім встановленим академічним вимогам, про що свідчать структура, що складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку джерел та додатків; список використаних джерел. Аналіз структури та обсягу вказує на те, що робота є цілісною та логічно завершеною, а її технічне оформлення відповідає академічним стандартам, демонструючи ретельність та уважність автора до деталей. Таким чином, дисертація є добре структурованою, ґрунтовною науковою працею, виконаною на високому рівні.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Аналіз дисертації та опублікованих праць І. В. Яромій не виявив фактів порушення академічної доброчесності, зокрема плагіату чи фальсифікацій. У дослідженні належним чином зазначено джерела при використанні ідей, тверджень і фактів; дотримано вимог законодавства про авторське право; представлено достовірні результати наукової діяльності, методики та джерела супроводжуються відповідними посиланнями.

Дискусійні питання та зауваження стосовно положень докторської дисертації. Разом із тим, окремі положення дисертації є недостатньо аргументованими, дискусійними або такими, що потребують додаткового обґрунтування, у зв'язку з чим можливо сформулювати наступні зауваження.

1. У роботі зазначено про відсутність на доктринальному рівні єдиного уніфікованого визначення державної митної політики. Водночас, хоча автором і пропонується нове визначення, однак не аргументується, яким чином воно долає недоліки існуючих підходів?

2. Безумовно, має практичну цінність ідея створення Ради громадського контролю при Державній митній службі України за аналогією з НАБУ. Однак, у дисертації недостатньо розкрито механізми, які б запобігли дублюванню функцій із вже існуючими контролюючими органами та забезпечили б реальну, а не формальну незалежність такої Ради в умовах

специфіки митної служби. Які конкретні механізми пропонує автор для запобігання дублюванню функцій та забезпечення незалежності Ради громадського контролю?

3. Окрема увага приділяється впливу воєнного стану та євроінтеграції на митну політику. Проте, пропозиції, такі як створення спеціального консультативного органу для впровадження європейських стандартів, є досить загальними. Дисертація не містить детального опису його структури, повноважень або взаємодії з чинними органами влади, що могло б свідчити про ризик створення додаткової бюрократичної ланки. Які саме структура, повноваження та механізми взаємодії з чинними органами влади передбачені для запропонованого консультативного органу?

Загальний висновок. Наявність окремих дискусійних положень, насамперед, свідчить про складність та багатогранність обраної проблематики, а також про індивідуальний, авторський підхід дисертанта до її розгляду. Висловлені зауваження мають переважно рекомендаційний характер і жодним чином не знижують загальної позитивної оцінки представленого дисертаційного дослідження, яке є завершеною, цілісною та високоякісною науково-дослідною роботою. Автор продемонстрував уміння здійснювати глибокий, системний та критичний аналіз наукових проблем у важливій галузі адміністративного права. Використана джерельна база та обрана методологія забезпечили ґрунтовний, комплексний і всебічний розгляд поставлених завдань. Сформульовані у дисертації висновки, пропозиції та рекомендації відзначаються чіткістю, логічною обґрунтованістю та переконливістю. Отримані результати мають значну наукову новизну, а також вагоме теоретичне й практичне значення для подальшого розвитку адміністративно-правової науки та вдосконалення правозастосовної практики.

Враховуючи актуальність, новизну, важливість одержаних наукових результатів, їх обґрунтованість і достовірність, а також практичну цінність сформульованих положень і висновків, можна стверджувати, що

дисертаційна робота Яромія Івана Васильовича «Формування та забезпечення реалізації державної митної політики у сучасних умовах» повністю відповідає вимогам Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

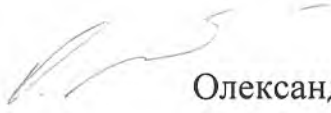
Опонент:

завідувач кафедри адміністративного та господарського права

Одеського національного університету

імені І.І.Мечникова,

доктор юридичних наук, професор

 Олександр МИКОЛЕНКО

*Підпис завідувача кафедри
адміністративного та господарського
права Одеського національного університету
імені І. І. Мечникова, д. юрид. н., професора
засвідчую. Проректор І. Момчишине*

